

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Ars Semper Gaudendi

Demonstrata Ex Sola Consideratione Divinae Providentiae Et Per
Adventuales Conciones

Sarasa, Alfonsus Antonius de

Antverpiae, 1664

Tractatus V. Tandem ex dictis ostenditur nihil prorsus temerè aut casu fieri, sed summo Dei judicio, attentione, & ratione. Rationum autem percipiendarum humanam mentem capacem non esse, liquidò ...

urn:nbn:de:hbz:466:1-13517

TRACTATUS V.

Tecum sapientia tua (Domine) quæ nouit opera tua, quæ & affuit tunc cùm orbem terrarum faceres, & sciebat quid esset placitum oculis tuis, & quid directum in præceptis tuis. Sap. 9.

Tandem ex dictis ostenditur, nihil prorsus temerè aut casu fieri, sed summo Dei iudicio, attentione, & ratione. Rationum autem percipiendarum, humanam mentem capacem non esse, liquido demonstratur.

P R O O E M I V M.

Tandem aliquandò ingentem de Deo opinionem imbibemus; & quidem rationibus ijs inducti, quas admirari quidem possumus, intelligere planè non possumus. Neque hoc tamen à nobis alienum est: id enim etiam humanis in rebus vsu-venit; miramur, ea quorum rationes causasque non percipimus; vt autem has intelligimus, ea mirari deinceps desinimus. Stupore defixos tenent artis ignaros, hydraulicæ fontium machinæ, arcus, irides, stellæ, bullæ, pluuiæ, vitrorum imagines, quæ per compressam fistulis aquam, iucundo sanè artificio efformantur: vt verò ars innotuit, cessat stupor. Idem in Diuinis prorsus accidit; quò altiora videntur ea quæ diximus, quæque dicturi sumus porro, rursus quò ea percipitis minùs clarè, obscure modò si percipitis, hòc ego id quod volo assequor feliciùs. Tantùm enim id probare est animus, eam esse Diuinæ Sapientiæ præstantiam, vt eam assequi nulla mentis acies possit. Quid deinde inquires? quid inde consequar?

Illud

Illud certè; tantæ Menti, vt summâ alacritate submissurus sis animum, suis tantùm opinionibus inquietum; fasturusque liquidò, non eum esse te, qui de mundi ordinatione, singularibusque casibus iudicium possis ferre. Hoc igitur agam modò, percursisque strictim Diuinæ Sapientiæ voluminibus, ostendam *primò*, quo pacto totâ illâ scientiâ, in rerum dispositione vtatur Deus. *Deinde* quod hinc consequitur, nihil penitus casu fieri; studio autem designari vniuersa. *Tertiò* denique, nimiùm infirmæ mentis esse nos, quàm vt quidquam horum quæ obueniunt, possimus aut corrigere aut reprehendere.

§. I.

Proponuntur rursus breuiter, tres Scientiæ Dei, seu tres libri quibus Deus studet; vt inde deducatur nihil casu, sed studio fieri omnia.

Alio modo consideratur hæ tres scientiæ, tãquam tres libri aut potius Bibliotheca.

Quid in volumine simplicis intelligentiæ legat aut norit Deus.

VNo quasi oculo, cursim, & cæco modo circumspeximus arcanos libros Diuinæ Sapientiæ, in quibus ipsissima Theologia, hoc est quæ in Deo est scientia quanta-quanta est, tota comprehenditur & continetur. Neque vero idcirco, saltem aliquò vsque, apertos à me quis credat, quasi eos explicare præsumpserim, aut etiam penitiùs inspicere: *quis enim cognouit sensum Domini*, sensum inquam eorum, quæ Diuinis illis voluminibus continentur? Titulos tantum inspexisse sat fuit, vt haberem id, quod non satis humanum ingenium possit capere & admirari. 1.

Quis enim satis stupeat immensum illud primumque volumen; quid volumen dico? Bibliothecam inquam & quidem infinitam, *simplicis intelligentiæ Scientiam*, quâ omnes res possibiles circumplectitur? In hoc certè volumine, infiniti milliones Mundorum descripti sunt & viuacissimè expressi, inter quos Mundus hic noster tantum vnus est. Et in infinitis illis Mundorum millionibus, infinita cognoscit creaturarum, non dico tantùm indiuidua, sed genera & species infinitas, inter quas totâ hominum species, tantùm est vnica. Rursus in singulis creaturarum speciebus, infinita intelligit indiuidua possibilia, quæ tamen in rerum naturâ nunquam futura sunt; infinitos Angelos præter 2.

præter eos qui nunc sunt, infinitos homines, cælos solesque infinitos, infinitas denique in quâuis specie, præter eas quæ futuræ sunt, possibiles creaturas. Earum vero omnium naturam, temperamentum, statum, conditionemque nouit tam exactè, vt non aliter futuræ essent si fierent, quàm in illo volumine sunt designata.

*Quomodo
ex primo
illo libro,
secundum
contraxerit,
qui dicitur
scientia
visionis.*

3. Secundo, ex hoc immenso volumine, illud sedulo postquam euoluerat & peruoluerat, contractiorem quendam librum composuit sagax Deus, quam *Scientiam visionis* nomines; perspectis enim omnibus, sic secum constituit, dixitque; Hunc ego, ex omnibus quos possibiles cognosco, Mundum rerumue seriem volo in lucem emittere, & quasi vt sic dicam, typis edere: hos cælos, hunc solem, hos homines non illos, hos Angelos non alios, quos tamen scio esse possibiles. Adeo vt in hunc librum seu potius Bibliothecam, quotquot vmquam æternitate totâ futuræ sunt, creaturas congesserit: ordine ramen exacto, sic vt quasque species, & specierum indiuidua, per classes suas, loca & tempora, annos diesque quasi per libros, capita, paragraphosque accuratè digesserit & dispunxerit. Tam copiose verò tractantur singula, vt nihil prorsus sit omissum; adeo vt ne minima quidem formica sit, cuius non ortus, & natiuitas, & si ita loqui fas sit, parentes, ætas, magnitudo, habitatio, discursationes, rixæ, bella, interitus, historia denique tota sit diligentissimè exposita & exarata. Non itaque mireris tu, ô homo, totam quæ te contingit rerum euentuumque seriem, ortum, occasum, cogitationes omnes & actiones, quid quouis die, horâ & momento a te designandum, quibuscum acturus, quæ loca petiturus, quamdiu in singulis hæsurus, quid moliturus, quò euentu prospero an aduerso, denique totam penitus quæ te spectat, historiam isthic enarrari, & per singula distribui temporum momenta, Illud enim certum est, quod Psalmista vix obiter inspecto qui vitam suam contingebat paragrapho, illico stupore plenus exclamarit; Quid hoc est Domine? quid agis? *Domine probasti me vt video, & cognouisti me: tu cognouisti sessionem meam & resurrectionem meam. Intellexisti cogitationes meas de longe, & siniculum meum inuestigasti; & omnes vias meas præuidisti.* Et quasi si vitæ suæ historiam, melius indagaturus rem, iterum inspe-xisset, admirabundus rursus exclamat, *Ecce Domine tu cognouisti omnia,*

Psalm. 138.

N

omnia, nouissima & antiqua; tu formasti me & posuisti super me manum tuam. Denique quasi si librum manibus deponeret, plenus ueneratione sacrâ, neque uerba quibus se explicet inueniens, illud tantum ingeminat, *Mirabilis facta est Scientia tua ex me, confortata est, & non potero ad eam.*

Quomodo
ex utroque
constitua-
tur tertius,
qui est sci-
entia condi-
tionate fut-
urorum.

Quod si eam non possit mente consequi diuinus Dauid, quis immensam *Conditionalium scientiam* poterit complecti animo, quâ non tantum ea, quæ re ipsa futura sunt, sed & quæ positâ quâcumque conditione, erant euentura continentur! iuuat id paucis adhuc exponere. Non enim id Deus solummodo uidet, quid tibi toto matrimonij tempore, si coniugatus es, sit superuenturum; uerum & quid acturus, si cælebs, si sacerdos, si Religiosus, si in Indiâ natus aut educatus, ubi futurus modo, si huic loco non interesses; denique an si diues, doctus, in honore constitutus, æternas pœnas sceleribus meriturus fuisses, an uero præmia uirtuti debita, bono arbitrij tui usu consecuturus. Nemini enim potest esse dubium, quin omne uerum a Deo cognoscatur. Iam uero, ut doctissime profequitur Suarez, Vasquez alique, si aut in Indiâ aut inter hæreticorum primos tumultus, natus fuisses aut educatus, alterutrum uerum est, aut damnandum te aut non damnandum. Quod si itaque uerum est non damnandum te, sane id nouit Deus, aut non nouit omne quod uerum est. Atqui non damnandum te eo casu, conditionatum est, seu uerum tantummodo sub eâ conditione, quæ te in Indiâ natam ponebat; itaque aliquid quod conditionate futurum est nouit Deus. Ita sane Sidoniorum Tyriorumque conuersionem futuram, certo & infallibiliter prædixit Christus ipse, si ea fuissent illis in urbibus patrata miracula, quæ facta in Corozaim; cum tamen ea morum conuersio nunquam fuerit consecuta; uerum tamen erat fuisse consecuturam, si modo quæ Corozaim oculis perspexerat, stupenda Christi facinora Tyrij Sidonijque perfensissent. Vnum uero conditionate futurum, infallibiliter si nouit Deus, nouit omnia: omnium enim par est ratio, scilicet determinata ueritas, seu posse cognosci. Omne autem cognoscibile, actu nouit Deus.

Hæc sola
scientia ita
 ampla est,
 ut de qua

Verum rem hanc ulterius hic persequi non est animus (& mox in appendice huius Tractatus dabitur disputandi occasio) cum iam apud plerisque & optimos Theologos res hæc in confesso

4

Luc. 10

5.

fesso sit, & quamuis in modo quo scientiam hanc habeat Deus, an in decretis conditionalibus an sine decretis, quidam inter se variant, non dubitant tamen de re. Interim explicare vos quanto ingenij vestri vires, & agnoscite tandem, quam *inuestigabiles sint via eius*. De me solo, immensam ut habeat Scientiam necesse est. Poterat id enim esse & a Deo statui, ut quouis mundi loco nasceret; nullo non die & hora poteram condici; anima mea nulli non humano corpori poterat copulari; nullum est ingenium aut mentis acies, quâ hæc anima dotari non poterat, nulla pulchritudo, vires nullæ, quibus corpus hoc meum non poterat exornari; nulli status; nulli honores; nulla conditio, quam si Deus ita statuisset, consequi non valebam; nullæ diuitiæ; nulla commoda, quibus non poteram recreari; nulli etiam morbi, nulla calamitates, quibus non poteram opprimi; nullo non confortio poteram frui; nullo non iungi matrimonio; nulla non tentatione prægrauari: & ita conditiones posibles, omnino sunt infinitæ. Et tamen in his omnibus & singulis, nouit Deus, quid acturus fuisset, quid cogitaturus, bene an malè libero vsurus arbitrio; alterutrum enim semper verum est, & quod verum est nouit Deus. Admirabilem enim verò Dei Scientiam, & dignam Deo! Neque verò iam indago, ad quos vsus scientiam hanc adhibeat, id mox videbimus: tantum admirationem ingentem iam excitare fuit animus, confessionemque hanc exprimere, *mirabilem prorsus factam esse eius Scientiam vel ex me, cum eadem, hoc est infinitam, de singulis habeat creaturis.*

6. Hic iam totus stupore defixus hæreo: idemque mihi contingit, quod idiotæ & litterarum rudi, in ingentem bibliothecam magnâ librorum farragine confertam intranti: illi protectò vel sola librorum circumspectio, maximam parit de possessoris, illis ut sine dubio sibi persuadet incumbentis, studio & scientiâ opinionem. Libros tamen habere tantummodò in conclauo expositos, id quidem adhuc parum est; at verò totam, quæ libris omnibus continetur scientiam, mente circumferre, hoc opus hic labor est, & hoc demum scire est. Id soli Deo competit; quidquid enim infinitis illis voluminibus continetur, totum id complectitur; neque rursus distinctis actibus, quasi hæc modo, modo hæc, dilabendo per singula, singula cognoscat; sed actu prorsus vnico & singulari comprehendit vniuersa, veluti si ego

ansimofo

N 2

quinque

vis creatu-
râ necessa-
riò sit infi-
nita.

Stupor
illi
aut
admirare
quod non
capit

Stupor à ho-
mo quod non
intelligit
admirare
quod non
capit

quælibet
vni

quoniam
quoniam
quoniam
quoniam

quinque manus meae digitos vno oculorum coniectu & obtutu aspiciam, & verò longe clarius. Imò vt dicam id quod maximum est, omnia illa volumina, omnes rerum historiae isthic descriptae, omnes inquam cogitationes illae, nihil sunt aliud nisi Deus ipse, ita quidem, vt si aliquid horum aut ignoraret penitus, aut certè alioquin non meminisset, nequere ipsa vno, quidquid cognoscibile est, actu cognosceret, Deus illico esse destineret.

Quomodo
Deus illis
libris via-
tur in crea-
turarum ef-
formatione
explicandū
est.

Sed iam satis sit diuinos libros vtcumque adspexisse. Illud nunc agendum est, vt attendamus quo pacto illis vtatur Deus, quo illos modo legat, & euoluat. Res est admiratione plenissima. Arrige hic aures, quisquis es, qui casu aliquid euenire suspicaris, casu nasci, casu esse, casu etiam agi & circumuolui. Attende, inquam, libros suos legentem Deum, & dum tuam agnoscis imperitiam, in omnibus consilium sapientissimi Dei venerare.

7.

S. II.

Ostenditur ex dictis nihil casu creatum aut productum, sed designato Dei consilio. Exponitur nouo modo quid sit Creatio aut productio in Deo, quid conseruatio, quid creaturarum a Deo dependentia.

Creatio est
quasi clara
pronuntiatio
re Deo le-
gentis libri
simplicis
Intelligen-
tia.

AC in primis, nihil omnino temere & casu creatum aut productum esse vt recte percipias, pretium operæ facturum me arbitror, si quid sit creare aut producere, saltem prout ego nunc concipio, paucis explanauero: fortasse non displicebit expositio. Creationem itaque, seu rei cuiusuis productionem, nihil aliud esse intelligo, quam claram pronuntiationem seu enuntiationem earum rerum, quas diuinos scientiae suae libros euoluens legit, & eligit Deus. Ad eo vt creatum me esse, nihil aliud sit, quam a Deo sic quasi tacite cogitabundo, librumque simplicis intelligentiae, seu Possibillum inspiciente, tandem clara voce pronuntiatum me. Explicanda res est, vt intelligatur.

8.

ad explica-
tur.

Concipite itaque, librum aliquem aperite me. Litteras isthic plurimas intueor, quas si pronuntiare volo, quum eorum verba con-
efformare

9.

efformate me necesse est. Nam si propriè & exactè loqui velimus, non sunt verba quæ liber habet; conceptus auctoris continet, expressos signis aliquibus seu litteris; ad quas si peritus lector animum velit aduertere, conceptus auctoris percipiet, eoque poterit si adlibeat, per voces verbaque exprimere. Conceptus itaque in libro sunt & in legentis mente; sed verba quæ legens format, extra librum in ore legentis sunt.

10. Sic igitur rem intelligite. Possibilia quæ Deus intelligit, non sunt adhuc creaturæ, dum ea tantum intelligit; Diuinæ cogitationes seu conceptus sunt, Deus ipse sunt. Intra se ea legit & intelligit. Verum simul atque ea enuntiat, extra se mentemque suam conceptum ponit, & tum Creatura est, id quod loquitur. Adeo ut creare sit, mentem suam clarè eloqui Deum; & sic creatio nihil aliud est quam diuina elocutio: cum verò nulla elocutio sit sine verbo & voce, sic nulla Dei pronuntiatio est sine alicuius creaturæ efformatione; adeoq; omnis creatura, vox est & externum verbum Dei. Internum enim verbum quod sibi Deus dixit, secundam esse in Trinitate Personam, non est quod dicam.

11. Nescio an intelligat: clariùs itaque rem propono. Sicut locutionis nostræ terminus seu effectus, est verbi vocisque efformatio, ita locutionis diuinæ effectus, est creatura ipsa quam eloquitur. Vti igitur cum in *Mundus* vel in *Sol* ore pronuncio, verbum vocemque efformo, per quam conceptum interiorem quem de Mundo aut Sole habebam, extra me pono & in lucem profero; ita prorsus Deum loqui, nihil est aliud, quam rem aliquam, quam in interiori libro *Simplicis intelligentiæ* conceperat, actu patefacere, extra se ponere, & in lucem edere. Neque verò hæc a me ita dici credite: certe diuinam locutionem ita disertè exponit David. *Ipsè dixit inquit, & facta sunt.* De nostrâ locutione id tantum licet dicere *Ipsè dixit & dicta sunt*, soni sunt, voces sunt, verba sunt; at verò verbum externum Dei, opera ipsa sunt; utpote qui nihil agat nisi loquendo, & loquitur, faciendo id quod loquitur. Non igitur tibi persuadeas, prius quidem dicere debere Deum, volo ut formetur Sol, aut Lux, deinde verò potentiam suam attemque admouere condendo Soli aut Luci: minime verò; eloquitur tantum rem, & hæc elocutio est esse rei. Clare id testantur sacræ pagina. *Dixit Deus fiat lux,*

Facta est lux, quod quidem non esse sic intelligendum, quasi lux facta sit, postquam edixerat Deus *fiat lux*, ex H. bræo manifestum est fonte; vbi liquido habetur. *Dixit Deus fiat lux & erat scilicet lux*: quid clarius? dicere Deum *fiat lux*, erat esse lucem: eodem prorsus modo, sicut dicere me verbum illud quod ore effero, est esse id verbum aut sonum in rerum naturâ; & rursus non dicere, est non esse eam vocem. Nescio certe an non & hunc sensum habeant, hæc quæ dicit Psalinista, *Ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum, que faciunt verbum eius*: quod licet sic vulgo exponatur vt verbum Dei facere, idem sit ac obedire verbo, hoc est mandato Dei; præterquam quod non satis pateat, quo pacto rebus inanimatis & ratione carentibus Deus imperare propriè possit, sic vt verbum Dei pro eius imperio hic accipi debeat: illud certè non video, cur hæc verba *Ignis grando &c. que faciunt verbum eius*, hoc sensu non possint intelligi, quæ estis Verbum Dei, seu quæ constituitis Verbum Dei: hoc est vt clarius loquar, quæ estis creaturæ Dei; nam creaturam esse, nihil est aliud quam esse verbum externum Dei, seu vocem in libro simplicis intelligentiæ legentis Dei. Ita disertè ni fallor de creaturarum formatione Psalter loquitur, *Emitte spiritum tuum & creabuntur, & renouabis faciem terræ*. Quis autem spiritus hic emitti postulatur, nisi quò formatur verbum oris eius, hoc est creaturæ, de quibus illico subiicit, *Et creabuntur?*

Conserua-
tio est pro-
tractio vo-
cæ Diuine.

Iam vero, si quid sit Conseruatio, vultis intelligere, rem sic habete. Eodem prorsus modo, sicut dum verbum aliquod ore efformo, totum esse verbi, vt clarè loquar, à meo dependet ore: neque enim cum *Id* pronuntio, vox illa durat diutius quam dum loquor; & hanc si longiori tractu temporis durare volo, diutius vocem traho; dum verò os comprimò, nec anhelitum in vocem effingo, illico euanescit & non est: ita rursus creaturæ omnes, quæ faciunt, hoc est constituunt *verbum eius*, semper omnique temporis momento, vt sint, dependent ab actuali loquelâ Diuini oris; quò quidem clarissime si mentem aduertimus, rursus testatur Dauid. *Verbo Domini celi firmati sunt: & spiritu oris eius, omnis virtus eorum*, quasi id euidenter dicat, non ideo eos esse tantum, quia Dei fuere Verbum cum primò crearentur; sed & modo quò sint, quòque conseruentur in pristino statu, formâ & pulchritudine, totum id esse à spiritu seu anhelitu

anhelitu diuini oris, quò eos pergit eloqui, hoc est efformare id quod sunt. Quòd quidem in omnibus omnino creaturis ita locum habet, omnesque sic dependemus à *Spiritu oris eius*, vt si, quòd quidem fieri non potest, Deus aut esse desineret, aut quòd fieri etiam potest, Spiritum anhelitumue vt ita dicam retraheret, nec amplius loqui vellet, omnes illico creaturæ euanescerent; non dico morerentur tantum, sed euanescerent inquam, & non essent in rerum naturâ: sicut cum os claudò, desinit vox esse quòd erat. Quòd quidem rursus clarè satis, si mentem aduertimus, testatur Dauid de creaturis Deum alloquens; *Auertente autem te faciem, turbabuntur; auferes spiritum eorum & deficient. & in puluerem suum reuertentur.* Neque hæc quâs iam videmus creaturæ, pereunte Deo, essent posthac possibiles; nam hæc vt iam sunt, verbum sunt & elocutio huius, & non alterius, & quidem hòc modò & non aliò loquentis Dei, aut vt cum D. Paulo loquar,

ad Heb. 11. *Portantis omnia verbo virtutis suæ.*

13. Neque hic stat comparatio. Sicut enim verbum quòd profero, quòcumque mihi lubet tempore & loco possum eloqui, tono alto vel depresso, suaui aut aspero, contracto vel producto; quidquid enim in verbo est, à me est; ita & tempus quò creaturæ sunt, & locus vbi sunt, & modus quo sunt, omnique quæ excellunt pulchritudò & decor, ab elocutione Deest. Si suavis est & amœna elocutio, amœna est creatura; si depressa & suboscure vox Dei est, humilem certè & depressam esse creaturam necesse est. Si nunc loquitur Deus, nunc est creatura quam eloquitur; si vocem continuat, continuatur illa & durat; vocem si contrahit, contrahitur illa; si vero Spiritum prorsus continet, illico illa euanescit & non est. Ita ex omni parte verum est id quòd Psalmista dicit, *Et Spiritu oris eius, omnis virtus eorum.*

14. Quis iam miretur creaturas omnem in partem à Deo verti & inuerti posse, attolli, deprimi, mutari, proiici, *Sicut puluis quem proicit ventus à facie terre?* imò longè facilius; cum omni momento temporis, in omnibus quæragimus, loquimur, cogitamus, imò, quòd iam hic simus, hæcque legamus & intelligamus, totum id pendeat ab ore nos assidue proloquentis Dei? & vero quid facilius est; quàm vocem flectere & inflectere, deprimere & eleuare, vel etiam omnino sistere? En mortalis, vt non tantum in manu Dei, sed & in eius ore sis, à quo es quidquid es.

Mira

influ-
ad ex
-atque
-atque
-atque

Quid sit
dependetia
actualis
creature à
Creatore
Deo.

*Fructus
qui ex his
considera-
tionibus
sunt refe-
rendi.*

Miræ sunt vt verum fatear hæc cogitationes, quibus quamuis rem vtcumque illustramus, tamen penitus adhuc non comprehendimus. Vt quid igitur ijs nos inuoluimus inquires, aut quid ex ijs emolumentum reportabimus? Multum enim verò. Primò enim ijs inducti, adorabimus excellentissimum Dominum, eiusque profundissimam Scientiam admirabimur. Agnoscemus deinde continuam nostram omnium à Deo dependentiam, & humiliabimur sub potenti manu Dei. Tertio reuerentur Diuinum illud os, neque per summam arrogantiam interrogare audebimus, cur istud, hoc vel illò ad loquendum modò componat. An enim verbum quod ego profero, contra os meum hiscere audeat, à quo habet quod sit, & hiscere contra me quod possit? Quarto denique illud perspicue videbimus, nimis breuem, nimis flaccidam esse mentis nostræ aciem, quam vt ista penetret & comprehendat.

Quid tum deinde inquires? Tum verò interrogabo te, cur non acquiescas, cur non te sinas dirigi, & quasi pronuntiari à sapientissima illà Mente quæ tantum adhibuit studium, vt te efformaret verbum suum, illudque suo tempore ritè, & pro suo genio eleganter ornateque efferrer? an omnis oratio æquè mollis est, omnis sermo æquè blandus? oratori id relinque, præsertim tam sacuto & disertò. Petam denique, vt quid iudicium feras de rebus quas non percipis, & de euentibus, quos omnino, boni sint an mali, non intelligis? Verum non minemur nos acturos, illico agamus rem, & quæ ex iam dictis deducenda sunt aliquando, deducamus modò.

§. III.

Nihil casu aut temerè in rerum iam creatarum naturâ fieri. Ac primò quidem in rebus ratione & libero arbitrio carentibus id ostenditur.

*Certe hinc
liquido cõ-
stat, nihil
casu fieri.*

Præcipuum verò, illudque omnium quæ ex doctrinâ iam expositâ deduci possunt caput, est, nihil omnino, temerè & casu fieri in vniuerso terrarum orbe; verum omnia euenire conscio & direttore Deo. Illud, etiam de auium volatu, disertè testatus est

Luc. 12. est Christus. Nonne quinque passeret veneunt dipondio, & unus ex illis non est in oblivione coram Deo? pressius apud Matthæum. Matth. 10. 29. Nonne duo passeret asse veneunt, & unus ex illis non cadet in terram sine Patre vestro?

18. Et verò ex iis quæ iam diximus clarè id intelligitur. Illud enim dicitur casu fieri, quod vel præter notitiam, vel præter voluntatem fit eius qui opus illud exercet, ex quo euentus aliquis, qui non quærebatur, consequitur. Lapidem in altum conicio; opprimit is, conteritque lapsu suo caput infantis, quem quidem ne in rerum quidem naturâ, multò minùs à lapide contingi posse reminiscebar: certè mors infantis, mihi casus est: non enim eò dirigebatur lapis, infantem vt occideret. Hoc si casus vocetur & quidem rectè; nihil ego in rerum naturâ casu fieri fidenter dico, siquidem à Deo fiunt aut permittuntur omnia, vt iam probatum est; & vt probatum minimè foret, sufficit vnicum illud D. Ioannis testimonium *Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil.* itaque non casu.

19. Primò enim quo pacto casum in Deo possumus excogitare, cum nullum non euentum possibilem rei præsciuerit in libro Scientiæ simplicis Intelligentiæ, & deinde ipsemet legerit & pronunciarit vt esset, transfuleritque rei futuræ conscius, in librum Scientiæ Visionis.

Nihil enim futurum ignorat Deus.

20. Magis vrgeo. Quâ ratione, casu quidquam dices euenire, cum vt euentum hunc exprimeret, omnia sua instrumenta tam cælestia quam sublunaria Deus summâ industriâ disposuerit? Omnia sunt verbum Dei vt docuimus; vt verò quis verbum vel minimum proferat, quanto non est opus artificio? labia certò modò vel deducenda sunt vel comprimenda, lingua contrahenda nonnumquam, nonnumquam protrahenda, labiis admouenda nunc, nunc palato; organoque sic constituto, qui sonum distemperet è pulmonibus quasi è follibus aër spiritusque immittitur, nunc molliter, nunc vehementer, qui demum in voces abit, & in verba dispergitur. Ira prorsus naturalia corpora, tanquam vocis efformandæ aut voluntatis suæ exequendæ organa & instrumenta disposuit Deus; nubes quidem, vt ventos hos excluderent; ventos, vt pluuiam huc deferrent; pluuias, vt terras hõc prorsus modò humectarent, & idem esto de omnibus iudicium: & tu tempestatem hanc, hanc hyemis intemperiem casu accidisse mi-

Et nihil futurorum non disponit Deus v. sc.

hi vt persuadeas, cui inducendæ, tanta Deus præstituit instrumenta? verbum Dei si sint omnia, temerè Deum loqui credam, & præter mentem agere aut agi? vt quid igitur tali modo mouet labia, si tali modo loqui non vult? an verò intemperis agi Deum credam ego, quique quod nescit loquitur, aut certè loquitur quæ non vult? Cur planetarum influxus ita composuit, cur ventos, cur glacies, cur niues ita adduxit & reduxit, explicuit & contraxit, si hyemem hanc tam duram & acerbam nolebat eloqui, hoc est agere vt esset; ea enim instrumenta esse, quibus verbum suum, hoc est voluntatem formet & compleat, testis est iterum mihi Psalmista cum ait *Ignis, grando, nix, glacies spiritus procellarum, quæ facitis verbum Dei*, hoc est, quæ instrumenta estis per quæ verbum suum externum proferat Deus, diuinamque in lucem edat voluntatem: Atque hæc est secunda horum verborum interpretatio & ni fallor, non incommoda.

Nihil ita
quo casu
fit.

Non igitur tecum sic statuas, aut casum esse quod nimium pluatur, aut quod non satis; casu caritatem annonæ, casu morbos, casu pestem, casu mortalitatem ingruere; illis enim, quos tu casus vocas, calamitatibus aut rerum euentibus immittendis, consilio & arte cælum aëremque attemperauit Deus. Cumque sciret, eam plateam aut porticum pro tuo arbitrio liberè obambulaturum te, destinato consilio talem ventum istuc immisit Deus, quo tu plateas liberè obambulans, necessariò corripere, & in catharos iam disflueres.

Ne tamen
rationes
inquiri,

Cur verò id agit Deus, inquires? hoc nunc non inquiri. Sufficit mihi si persuasero, hæc & his similia, hoc est omnia, non casu & temerè, sed à Deo, & quidem consilio & arte fieri: quod si semel euicero, tum verò prout præcedenti tractatu dicebam, rationem rerum omnium facile fuerit inuenire. Sufficit nunc dicere, nihil prorsus casu fieri: nam, vt rectissimè Augustinus, *Quidquid casu fit, temerè fit. Quidquid temerè fit, non fit providentiâ. Si ergo casu aliqua fiunt in mundo, non providentiâ vniuersus mundus administratur.* Ab vniuersâ enim administratione exciperetur, id quod tu casu fieri suspicabare, aliquid autem administrationi Diuinæ subtrahere, est eius diuinitatem detruncare; quod prorsus blasphemum est & impium.

Sufficit, vt
acquiescat,
scire desti-

Itaque tecum sic statue, omnes rerum euentus qui à libero non pendent arbitrio, ab ipso Deo, destinato studio procurari:

in

in eos itaque neque casum, neque fortunam, neque temeritatem quidquam sibi iuris arrogare posse, neque ab vllō illis, citra summam diuini Numinis omnia circumspectis, omnia agentis iniuriam, posse tribui.

io consilio
à sapien-
tissimā
Mente om-
nia fieri.

§. IV.

*Nihil etiam in iis qui à libero hominum arbitrio dependent euen-
tibus, casu fieri respectu Dei, explicatur.*

24. Quid verò iam dicemus de euentibus iis, quibus hominum intermiscetur liberum arbitrium, quæ toti etiam ab eo pendent? occidit innocentem Abelem Cain, aut inuadentem se vitæ suæ propugnator, an etiam liberum arbitrium, sine quo tamen mors hæc non euenisset, ab ipso Deo necessitatur? si etiam: quomodo homini occidenti stat libertas? si nulla arbitrio vis inferatur, quò pacto certò & infallibiliter euentum hunc, & ea quæ euentum consequuntur, Deus potuit designare?

Vi verò ea
quæ à libe-
ro hominū
pendent ar-
bitrio, or-
dinet, Deus

25. Admiranda sanè res est quam dicam, ne libertati præiudicium vllum inferat Deus, in vastissimo illo volumine, scientiâ, inquam, conditionalium, contemplatur sùgax Numen, quid quisque homo, in quâuis occasione & circumstantiis rerum constitutus, liberè & pro suo, quò gaudet, arbitrio facturus sit. Hisque rite circumspectis, eas circumstantias feligit, easque positiones rerum, in quibus ita quiuus suo uteretur arbitrio, vt libera ista actio, euentui, quem Deus menti præfixum habet, certò infallibiliterque deseruiant. Est sic; si causas proximas ad effectum concurrentes spectas, sæpe casum dices: si Deum causas remotè disponentem, consilium imò & fatum seu effatum Dei esse fatebere. Ita D. Thomas: dicuntur aliqui effectus contingentes, per comparationem ad proximas causas, quæ in suis effectibus deficere possunt: non propter hoc, quòd aliquid fieri possit extra totum ordinem gubernationis diuine; quia hoc ipsum quod aliquid contingit præter ordinem cause proximæ, est ex aliquâ causâ subiectâ gubernationi diuine. Res est prorsus stupenda; sed in confesso; tantum explicatione indiget, vt percipiatur. Id iam ego.

Vritur sci-
tia condi-
tionalium.

D. T. 1. p.
q. 103. a. 7.

Quomodo
et. videtur
Deus expo-
nitur in
morte Ab-
salonis.

et. videtur
et. videtur
et. videtur
et. videtur
et. videtur

et. videtur
et. videtur
et. videtur

Dic amabo, casum id accidit, vt Absalon crinibus implecteretur arbori, ac sic demum in aëre pendulus, Ioabi hastis transferetur, futurus orbi contemptæ auctoritatis paternæ ferale documentum? Supplicium hoc, visis expensisque perditum hominis sceleribus, decreuerat iustus Deus. Executioni mandandum erat procul dubio, certò & infallibiliter: & tamen si causas proximè ad mortem hanc concurrentes attendis, plurima casu concurrisse, sed temerè iudicabis. Casus certè fuit, inquit, quòd sub arborem se immiserit, casus quòd detecto capite, casus quòd tam promissum modò esset capillitium, casus quòd ventus passos crines & sine dubiò sudore madentes sparserit, casus quòd ramus promineret, casus denique quòd ramo crines impacti & tantà tenacitate sint impliciti. Quis enim aliud credat, quàm casum omnia sic tulisse? Ira tamen habe. Cùm scelerum ultor Deus, sceleribus nefarij filij statuisset finem ponere atque orbi exemplum ingens, librum conditionalium inspexit, in eoque legit, quòd si Absalon castris exueretur, liberè fugam capesseret, & quidem mulo altiori insidens: item quòd talem pertransiturus esset locum; rursus quòd pro suâ libertate & fortassis etiam libidine, crines si colore fuissent aureo, muliebrem in morem & præter consuetudinem esset promissurus: itaque circumstantias illas selegit Deus, nullâque libero arbitrio illatâ vi, aurei coloris dedit capillitium; illud liberè Absalon coluit; viam, nescio quorum manibus, alio tamen fine id agentium, in campo, vbi pugnandum erat, sterni olim permisit: arborem isto loco plurimis ante annis, rustici cuiusdam rei suæ studentis arbitrio vsus, plantauit; creuit illa solito more, sed non in vsus solitos; nubes vento gravidæ aëri imminébant. Pugnatur, vincitur Absalon; Absalon fugit quâ eum fert voluntas: sed voluntate quâ ferendus esset, iam id olim perspectum erat Deo. Itaque cum arbori, hoc est supplicij loco, admouetur Absalon, colliduntur nubes, ventus emittitur, implicant se auræ crinibus, crines arbori, pendet Absalon, non euasurus Ioabi ferociam, quam Deus quoque præviderat, pro Ioabi indole & libero arbitrio, nequidquam nolente imò & prohibente Dauide, in impium Absalonem captumque suis crinibus, exercendam. Quid dicitis? an hîc vlla cuiusquam libertati illata est vis? Nulla prorsus: & tamen quanto artificio humanis liberisque actionibus vsus est Deus, vt supplicium tam iustum,

26.

2. Reg. 18.

iustum, certum & infallibilem foret eventum? Quam longe alias cogitationes habebat rusticus ille, qui tenuem isthic stipitem plantarat! quam parum attendebat, regio iuveni sese patibulum construere? liberè tamen egit omnia: sed cautus Deus, libero liberè agentis, in rem suam usus est arbitrio.

27.
Gen. 37.
& seq.

Age, cum exempla placere videam, iisque dilucidè explicetur res: casus id accidit vt Patriarcha Ioseph, vti sacræ testantur litteræ, ex Chananâ per varias rerum vicissitudines abductus, tandem in Ægyptum deuolueretur, isthic primum à Rege obtenturus locum, totique Prouinciæ pro potestate sibi datâ imperaturus, ac denique à fratribus, qui id summopere detrectabant, adorandus? Sanè si proximè concurrentes causas attendis, casu id factum interpretaberis. Quid enim? casu id sanè accidit, vt inuidiam fratrum, propter nescio-quæ narrata somnia incurrerit; casu à Patre ad quærendos, qui fortè aberant, fratres missus est; casu in eremo, apto sceleribus perpetrandis & occultandis loco, à Iosepho inuenti sunt; casu à fratribus eum trucidare certis, sed Rubeni precibus utcumque emollitis, in cisternam fortè occurrentem & siccam, isthic fame periturus est coniectus; casu isthac Ismaëlita institores iter egerunt; Casu illis venditus est Ioseph; casu denique in Ægyptum direxerunt iter Ismaëlita, seruum secum deferentes, post varios casus toti tandem Ægypto dominaturum. Verum est, casum dices hic ferre omnia, si spectes singula, & quæ proximè ad Iosephi delationem in Ægyptum conducebant; sic ea quidem contingere, vt non contigisse potuerint. At verò, si Deum spectes, qui Iosephi futuram conditionem olim per aristarum manipulos, stellasque vndecim mediam quandam stellam manipulumque adorantes, liquidò prænuntiabat, certè casus non fuit, sed infallibiliter futurus euentus. Deus enim in tertio suo *Scientiæ conditionalium* volumine, cum legisset, quid fratrum maleuola inuidia molitura esset, si Iosephum in vastâ illâ eremo interciperent; quid, si isthac institores peregrini occurrissent; quòd demum hi Ægyptum ad negotia sua pertractanda essent petaturi; ita quidem statuit, nullam cuiusquam libertati inferre vim; Patrem sanè sinit Iosephum ad fratres mittere, fratres Iosephum liberè vendere, emere Ismaëlitas, pro suâ libertate in Ægyptum eos abire; atque hòc modò instrumenta sunt Dei, quibus Ioseph ex Dei decreto, ad destinatum ab eo

Itè in Patriarchâ Ioseph.

desertur locum. Interim eadem conditionalium Scientiâ cum cognosceret, si sterilitas fameique Chananae, ubi Iacob fratresque Iosephi versabantur, ingrueret, futurum ut annonae prospecturi in proximas, ubi frumenti futura erat copia, regiones delaberentur; nubes caelosque ita composuit, ut siccitate maxima tota Chananae regio adusta fruges terrae negaret; turgente interea frumento vniuersa Aegypto, horreis Iosephi industria & extractis & repletis. Libero itaque arbitrio vsi, Aegyptum petunt fratres, liberè Iosephum rei frumentariae, totique praefectum Prouinciâ adeunt; liberè supplices facti adorant, quem quis sit nesciunt; suoque libero arbitrio, & deoeta, & verò etiam per prophetica somnia à Deo praedicta adorationi, quam fratres tantò à se amoliri opere conabantur, suâ sponte, quin imo per ipsas quibus adorationem illam à se auertere nitebantur actiones, nescij quidem rerum, liberè tamen cooperantur. En ut libertate saluâ & incolumi, eam tamen ad finem praestitutum assequendum, dirigat sapiens Deus.

*Denique
in Natiuitate
Christi.*

Denique Christum ipsum in Bethleem, & quidem in pauperissima casâ, natum casu, quis non dicat, si ea quae proxime contigerunt, solum considerat? Casu certè, tum cum diuino pignore esset grauida, orbisque salutem Virgineo utero Mater sancta circumterret, edictum ab Imperatore Romae prodiit, quo singula capita censerentur, & quisque ad suam vnde originem traheret urbem, censui capitatum ascribendus abiret; casus fuit, Bethleemum Virgini obtigisse; casus fuit, seriùs Bethleemum accurrisse Virginem, quam ut concurrentibus vndique ad censum aduenis, commodum partui locum puerpera nancisci posset; casus fuit, in homines tam duros & agrestes incidisse, ut grauida, cui tamen omnia fauent iura, nullus vrbe totâ rationem haberet, aut moueretur misericordiâ futuri foetus. casu itaque vrbe egressa est, casu deserta occurrit casula stramine malignè tecta, eius tandem futura aula, cuius imperium non nisi orbis vniuersi limitibus terminatur. Tamen procul omni dubio casus non fuit, id quod diuino afflati Spiritu futurum, toties & tam disertis verbis Prophetae fuerant prolocuti. Decreuerat enim uerò Deus non alio nasci loco, quam in vilissimo Bethlemi stabulo, ingens ab ipsis incunabulis exemplum submissionis & patientiâ daturus orbis; decreuerat id, inquam, certâ & numquam

28.

Luc. 2.

quam immutandâ voluntate; eumque per Scientiam conditionali-
narium nôset; si ab Augusto eiusmodi edicta Româ deferren-
tur, hæc omnia talem cursum habitura; inhumanos duros-
que pro suo arbitrio futuros Bethlemi ciues cæterosque aduenas:
hæc omnia eam cognosceret; singula suæ libertati relinquens;
ita tamen usus est omnibus; vt tandem optatum sibi; mentemque
designatum præsepe humile consequeretur; mox Angelis ipsis
totique adeo Orbi adorandum.

29. Auditores; consideratio hæc est, quâ penitus imbutos opta-
rem vestrum omnium animos; id sanè, certò apud vos vt sta-
tuatis, nihil omnino in totâ hoc orbis machinâ, rerumque om-
nium circumuolutione contingere, quod non præfixo Dei consi-
lio eueniat & dirigatur. Huic veritati prorsus inhærendum; illi-
que, vt tandem quæta sit, assuefacienda mens. Illud itaque iden-
tidem animo vestro inculcate, & dicite; Non casus hanc fert
pluuiam, non tonitru, non fulgura, non hyemes, non calores,
non morbos, non sterilitatem: Deum hic agentem video; Deum
loquentem audio; Dei verba excipio; cum ignem, niues, grandi-
nem & Spiritus procellarum audio, qui faciunt verbum eius, hoc
est, sanctissimam exequentur Dei voluntatem. Rursus bella, tu-
multus, Regum moderatoremue intempestiua imperia, prælio-
rum infelices euentus, non tam hominum sunt facinora, quam
Dei hominum imprudentiâ, sceleribusque in rem suam vtentis;
eaque idcirco permittentis, sana iustaque consilia. Rideo sane
hominum sese inuicem accusantium & excusantium dicteria;
alius petenda est bellorum ratio, quàm ab humanis euentibus;
ita tecum statue & omnibus acquiesces, prout pluribus postmo-
dum explicabo. Item miseriarum, quæ nos opprimunt, tandemque
quò affligimur causam, in homines conieciuis, in hunc modò,
modò in illum: modò filiorum ingratitude accusamus pro-
fligatosque mores, modò mariti coniugisue dissolutionem, mo-
dò amicorum vicinorumue petulantiam, numquam non iudi-
cum Rectorumque iniustitiam. Sint sanè hæc omnia, & verò etiam
sæpe sunt, vt dicis: verum ego rem altius introspicere volo;
reconditoribus libris vt studeas necesse est; à radice res peten-
da est. quod si ages, illud liquidò inuenies, statuisse Deum, quòd
sic conueniat, pauperem esse debere te. in ordinem debere redi-
gi; tali die flendum esse tibi, tot mensibus affigendum lecto; ne

Maximo
momenti
est, euen-
tuum con-
nium esse
san, non in
creaturis,
sed in Deo
quære.

tuo

tuo damno diues sis, aut hilariſ, aut ſanus corpore, certè ratio-
nes non examino, verùm ita ſtatuiffe Deum certò id ſcio: tum
verò hæc vt in te perageret, filiorum improbitate, maleuolorum
intemperantiâ, moderatorum verò incuriâ & iniuſtitiâ, tanquam
inſtrumentis vſum eſſe, vt ſinem ſuum ſibi præfixum, tibi au-
tem tam conuenientem aſſequeretur. Malum, vt nemo non li-
berè agat, permittit; ſed malò bene vtitur bonis, tibi tan-
dem vt fit bene.

Cuius
Prouiden-
tiam nemo
poſſit eſſu-
gere, *ita*
Ita prorsus eſt. Aliter qui rem capit, malè capit; & verò Dei
genium actioneſque non capit, non intelligit. Nihil ſanè temere
fit, nec caſus habet locum, vbi totum Deus occupat. In Deum
verò caſus non cadit. *Quis enim*, vt rectè Boëtius, *coërcente in or-*
dinem cuncta Deo, locus eſſe ullus temeritati poteſt? Licet igitur de-
ſinire; Caſum eſſe, inopinatum & ex conſluentibus cauſis, in ijs que
ob aliquid geruntur, euentum. Concurrere verò atque conſluere cau-
ſas, facit ordo ille inenitabili connexionẽ procedens, qui de Prouiden-
tie fonte deſcendens, cunctas (ſcilicet cauſas) ſuis temporibus diſ-
ponit. Et verò ſapientiſſimus Auguſtinus, exponens ea quæ per-
tractauimus Pſalmiſtæ verba, Ignis, grando, nix, glacies, Spiritus
procellarum, que ſacitis verbum eius. Nihil tam videtur, inquit, ca-
ſibus volui, quàm omnes iſtæ procelloſe & turbulente qualitates,
quibus cæli huius inferioris, quod non immeritò etiam terræ nomine
deputatum eſt, facies variatur & vertitur. Sed cum addidit, que
faciunt verbum eius; ſatis oſtendit earum quoque rerum ordinem,
diuino ſubditum imperio, latere nos potiùs, quàm vniuerſitatis deeſſe
naturæ. De ijs verò quæ à liberò creaturæ ratione præditæ pen-
dent arbitriò, ita præclare ſanè Anſelmus: Quamuis homo vel
malus Angelus, diuine ordinationi ſubiacere nolit, non tamen eam
effugere valet. Quia ſi vult fugere de ſub voluntate iubente, currit
ſub voluntatem punientem, & tranſit ſub voluntate permittentis.
Et hoc ipſum quod peruerſè vult aut agit, in vniuerſitatis præſente
ordinem & pulchritudinem, ſumma ſapientia conuertit. Quid lu-
culentius dici poteſt? Verùm hoc proximo Tractatu diligentius
pertractabimus.

36.

Boët. 1.6.
de Con-
ſo. profa. 1.Aug. de
Gen. ad
litt. 1.5.
c. 21.Anſel. 1.7.
cur Deus
homo c.
15.

S. V.

Omnia igitur benè euenire statuendum est; nec nos miseros mortales eos esse, qui quidquam possimus in hac rerum serie reprehendere, corrigere multò minùs.

31. **V**erùm inquires, vt id sit, Deum esse qui totam hanc rerum eventuumque seriem composuerit, & verò etiam benè re-
ctèque disposuerit; ea tamen adhuc menti obuersatur dubitatio, an non meliùs aliqua rectiusque potuisset dispensare? nam, vt mihi saltem videtur, inquires, satiùs foret auram toto anno constantiorem esse, prout eâ fruitur Brasilia; meliusque cum Belgio ageretur, si tantis imbribus, aërique tam humido non esset expositum; Solis ardores non rarò nimij sunt; hyemes præter morem frigidiores, maximo cum pauperum incommodo: Venti tempestatesque vehementiores quàm par est; morborum frequentia sæpè nimia; denique bellis assiduis concutitur orbis vniversus: & tamen pacem quietemque hominum generi, propagationi, conseruationique magis conuenire, quis non videt, qui quidquam videt?

At licet omnia iam bene fiant, videntur tamen aliqua melius fieri potuisse.

Blasphemia hæc in Alphonsò sapientia egregie castigata.

32. Ain verò tu? ita censes? at ego hinc insanum, aut potiùs arrogantem mortalium stuporem sese demum prodere video, si quidquam video. Suspicio sanè in blasphemias illas voces tandem aliquando erupturum te, quas Alfonsum cognomento Sapientem improuidò, vt parùm dicam, ore euomuisse, in suâ historiâ prodit Sanctius. Hic sanè, cum sibi Sapientis nomen per Astronomiæ scientiam vulgò comparasset, eò abreptus est arrogantia, vt multa sese in cælorum orbibus rectius componendis obseruasse, eaque correcturum fuisse, si in primo mundi exordio diuinis consiliis dispositionibusque admotus fuisset, per summam impudentiam iactitaret. Quæ hæc demum est, stultitiane dicam, an proiecta potiùs audacia? tu Deum doceas mortalis? tu Deum? Certè cum præfractus staret in sententiâ, breui insaniam suam dedidicit. Horrenda namque tempestas, nocte iam mediâ, ciuitatem totam corripuit & concussit, fragore tantò tonitruum, vt tota à fundamentis euelli videretur; intermicabant interim

P

fulgetra

Sanchez
parte 3.
Hist.
Hisp. c. 5.

fulgetra fulminaque tam densa toto aëre, ut nullus esset qui Sacerdotem auderet accersere, qui pauido, & penè præ timore exanimi Regi absolutionem peccatorum, uti quidem videbatur ultimam, impertiret, Neque sanè abs re erat tantus, nec iam panicus Alfonsi pavor: totum enim in quo decumbebat conclaue, perpetuis micabat ignibus, vestesque Reginæ, fulmine correptæ, iam deflagrabant. Mors in momenta singula cum fulgetris toto conclavi circumferebatur, Regiosque ob oculos oberrabat. Sedata est tempestas, & omnis ex Alfonsi animo abiit tumor. Fessus est magnâ submissione arrogantiam suam dictorum pœnitens Rex, fastumque multis pœnitentiæ editis signis, apud suos blasphemiam nimirum conscios, castigavit. Ut tamen & apud posteros exemplum, & Deo sua staret auctoritas inconcussa, iusto sanè consilio permisit vindex Numen, ut rebellem posthac expertus filium, ab eò denique per summum nefas atque iniuriam, regno tandem expulsus sit. I nunc, & cœlestibus orbium sphaeris dirigendis consilium Deo da, miser homuncio, qui nec iis quidem quos genuisti liberis rectè instituendis, consilij satis habes aut imperij.

Verum id quidem esse arbitror, neminem nostrum esse qui eò audaciæ proruperit, ut verbis tam blasphemis Diuinum Numen audeat irritare, & quasi vocare in ius: tamen nescio quid scrupuli menti hominum plerumque infideat, eamque arrodant: aliqua nimirum esse, quæ licet fortasse benè, adhuc tamen rectiùs agerentur. Quid enim? certè si rectissimè agi diiudicares omnia, an quidquam esset quò perturbaretur omnibus acquiescens mens? Cur bella displicent, nisi quia pacem rebus magis convenire censet? cur pluviam non arident, nisi quia sudum cælum præfers? cur morte imminente turbaris, nisi quia vitam meliorem iudicas? Quod si itaque illud tecum statueris, non rectè tantum, sed & rectissimè gubernari omnia, eumque qui modò contingit eventum optimum esse, sanè non video turbare te quid possit.

Quid melius sit, non potest à nobis diiudicari

Ita est inquires: sed aliter se res habere, multa que melius fieri potuisse, videre mihi saltem videor, aut certè suspicor. Verum ô insanam temeritatem hominum! ô deplorandam cæcitatem! Quo pacto tenebras has detergam? Tu diuina vides, imò perspicias consilia? tu iudicium de rebus tam sublimibus fers, inops

inops ipse consilij in domesticis rebus rectè disponendis? & qui domi tuæ cæcutis, tam es perspicax in alienâ? At quis mihi persuadeat, non optimo modo fecisse id quod facit, sapientissimam Mentem, cui tam facillè fuit optimâ ratione rectissimâque disponere vniuersa, quàm non tam bonâ aut etiam peruersâ?

35. Age tu, qui tibi de tuâ sapientiâ tantopere abblandiris; dic sodes & eloquere. Quid modò orbi aut Belgio huic magis conuenit, serena aura, an pluuia? quis ventus aptior, an qui meridiem an qui septentrionem spirat? Qui meridiem, inquires: quam ob rem? quia septentrionalis frigidior est, rheuma progenerat, meoque quo nunc premor officit catharro. Deus bone! magnam enim uerò rem, vt Deo succenseas! Interea non id attendis, in rem tuam tam attentus cum sis, septentrionalem auram noualibus tuis campisque esse necessariam, vt glebâ conclusâ semina terræ mandata foueantur, radices vt agant satæ segetes, limaces verò vermescque, teneras fruges depasturi vt enecentur? Pluuiam in-clamat adusta caloribus terra, nimioque æstu fatiscens rimas agit; satianda est imbris camporum sitis; & hæc omnia terræ neganda credis tu, vt implutus sicco pede domum è conuiuio redeas? & sic quidem passim agimus, infinitisque in euentibus, iudicium sanè stultum incauti ferimus, vni tantum, Diuino inquam, quia non acquiescimus.

Nimis enim particulare nostrum bonum attendimus.

36. Et verò, si hæc omnia pro humanis iudiciis & arbitrio sint agenda, hominesque statuere debeant quid quouis tempore & loco magis conueniat, an non videmus contestim turbanda omnia, & litibus rixisque humanam societatem quantocyus dissoluendam? vnus damnabit, quod alter melius esse sibi videbatur rectè iudicasse. Nauta ventos in-clamabit; Solem pellio siccan-dis pellibus, aut lino dealbando nescio quis; colonus pluuiam contestabitur esse necessariam, singulique id eodem volent tempore. Quis cedit? vter vtri? quis litem dirimet? Bellum præferet, optabitque inter arma natus miles, ciues pacem præoptabunt; sterilitatem frumentique inopiam laudabit monopola quispiam frumento cariùs vendendo inhians, gement inter ea pauperes præ inopiâ. Tu ipse vitam tibi exoptas, pro eâ stas, pro eâ pugnas: interim qui tuæ hæreditati dignitatiue inhiant, vel quibus nimius es, mortem tibi sibi que conuenientiore esse iudicant. Quis tot litibus, iudiciisque tam in contraria abeuntibus, finem ponet & modum?

Et eo præoccupati malè de rebus iudicamus.

Miseros nos cæcoſque mortales ! quâ fronte quæſo iudicium 37.
ferre volumus, quid quouis in euentu ſit melius ſingulis, qui om-
nia quid ſint ignoramus ? Quis rectè ſtatuet, quid vniuerſo ſit
melius, niſi cui tota rerum vniuerſitas, omneſque quæ vniuerſi-
tatem faciunt, rerum circumſtantiæ, probè ſint cognitæ & per-
ſpectæ ? rurfus quis etiam, quid ſingulis, adeoque ſibi magis con-
ueniat rectè iudicabit, niſi id planè ſciat, quem ordinem ſingula,
in eâ rerum vniuerſitate, habeant à Deo conſtitutum?

*Multò ve-
rò minus
poſſumus,
ea qua ſunt
corrigere,
niſi ſimus
ipſemet
Deus.*

Illud tamen agamus modò. Quòd ſi Deus tot tamque diutur- 38.
nis murmurationibus, peruerſiſque de directione ſuâ iudiciis ſu-
ſtinendis tandem fatigatus, totam cæli ſublunaris machinam
tibi in manus conſignaret, illudque diceret; En homo nubes,
ventoſque, en aërem, en instrumenta omnia: tu poſthac au-
ram dirige, ventos excita, pluuias immitte, ſerena cælum, prout
lubuerit; pro tuo nutu age omnia, neque cuiquam poſthac que-
rimoniis caput obtundito. Quid hîc ageres ſupercilioſe cenſor?
quò te verteres ? An non tibi euerteretur cerebrum antequam
vel pluuiæ guttulas aliquas rectè & ex arte è nubibus tibi con-
creditis poſſès educere ? Certe mille improperiis impetendum
te, mille diris deuouendum credidèrim quantocyus; perqui-
rendum quin imò ad ſupplicium à turbatâ plebe, tanquam Rei-
publicæ perturbatorem auguror; adeoque publico abſtinendum
foret huic nouo pluuiæ patri. Iſthic nimium hercle nimium pro-
luiffes fata, iſthic nimis parcâ manu aquam effudiſſes; modò
nimis frigidam fuiſſe florum cultores quererentur, modò ca-
lidiorẽ quàm par erat; modo nimiam lotrices inſclamarent;
modò ruſtici agricolæque non ſatis abundantem. Denique om-
nia forent querimoniis pleniffima; execrarentur ſanè te om-
nes; arrogantem te, ſtupidum, ineptumque tantis rebus qui ſe
immifceat, ingeminarent; ignorantem rerum, cuique quid
quæuis ferat tellus, telluriſque neceſſitas, minimè ſit perſpe-
ctum. Et rectè dicerentur omnia. Quo pacto enim ſcies tu,
quantam pluuiam agris immittere ſit conueniens, niſi id etiam
ſcias, qui Soles deinceps orienturi ſint, qui pluuiæ frigus ſuo ca-
lore moderentur? Aut fortaffe Solem etiam tuo imperio, ad tem-
perandas pluuias, ſubiici poſtulares ? Ne quæſo id faxis: timeo
enim ne cum nouo Phaëthonte, nouum rurfus toto orbe exci-
tandum ſit incendium. Nunc verò nonne id vides, te ne Solis
quidem

quidem Dominum quidquam adhuc posse peragere, nisi ad regendum Solem, ipsum quoque sub tuis auspiciis militet firmamentum? Video inquis; quapropter & firmamentum mihi consignari etiam vellem, recte ut peragerem vniuersa. Ain vero? Deus ut video deberes tandem esse tu, recte cuncta pro tuo nutu ut fluerent. Hoc est autem, quod volebam: fateris denique, ne à teipso quidem satisfactum iri tibi, nisi Deus sis, aut saltem scientiâ potentiâque Deo par.

39. Benè est: habeo quod exquirebam. Cùm itaque scias modò, agnoscasque Deum esse, res qui hòc quò contingunt, disposuit modò, idque non temerè, sed perpensis vndique circumstantiarum omnium momentis; quid temetipsum excrucias stultâ indagine, rectène an perperam id eueniat, quod non nisi benè ab optimo sapientissimoque Numine potuit ordinari? Quod si bonum est id quod euenit, cur ego me, quòd id eueniat, amens turbo? Abs re est sanè, quòd me bella angant, bellorumque successus aduersi, patriæue calamitates affligant, exedant, somnumque dormituro interpellent, si sic mecum statuo, iam inde ab ipsâ æternitate voluisse Deum, bellum hoc tempore ut his regionibus incumberet.

40. At ciuitates euertuntur, prosternuntur incolæ, respublica in interitum ruit. Sit sanè: an mihi patriæ conseruandæ incumbit cura? & demum, cur non id, quod Deò sic bella permittente accidit, quietus video, tragædiarum quas ipse Deus agit futurus spectator, & verò etiam, si ita Deo visum fuerit, ex parte actor? Quid, quòd bella ipsa hominumque inter se distractæ voluntates, ipsissima instrumenta sunt, quibus ciuitates destruere, regiones affligere, nimiumque fortasse luxuriantis populi fastum deprimere & eneruare, Diuinæ Mentis est consilium?

41. An ideo malè cum naturâ actum est, quod vrbes numero infinitæ, olim orbis stupor, nunc nuda sint meraque nomina? an cum Troiæ incensis fauillis in ventos omnia abiire? Cecidit Troia, Asiæ oculus, facta est pueris declamandi materia; & nihilominus terra stat. Neque malè cum rebus humanis agitur, Assyriorum, Medorum, Græcorumque regna quòd euanuerint, imperia quasi circumferente Deo. Egerunt Assyrij, egerunt Medi egerunt Græci suam fabulam; hocque inter nos & illos interest, quòd eorum res acta sit, nostra verò adhuc agitur: & nostra quo-

Satis itaque tibi sit, Deū euentus istos ita ordinasse, ut iis acquiescas.

Etiāsi videres rempublicam interire.

Certè perit Troia, & natura necdum perit.

que dum perfecta fuerit, de theatro discedendum erit nobis: neque propterea rebus humanis futurum est malè. Viuent sine nobis posteri, & nos quoque posterorum memoriâ facilè carebimus. Et quid tum, si ne posteri quidem futuri sunt? quid tum, si cras natura intercidat, pereatque vniuersa? Quid id meâ interest? cur non factum probem, si id sciam, crastinum esse terminum vltimum à Deo naturæ præfixum? Hoc verò sic inquires, non intelligo. Certè si sic non intelligas, fac ut hoc vel illò, vel quocumque demum modò tibi persuadeas. Hoc sanè intelligo, Deum singula sic statuere, qui tamen intelligit omnia; deinde id etiam intelligo, ignorare me omnia, qui tamen improbo singula: quod sanè rationi prorsus est contrarium.

*Verum ad-
mentat no-
stra iudi-
cia ante
propria.*

At verò, vni dicam vnde illa reprehendendi libido & temeritas? Id profectò ex emolumentis, iacturæque propriæ consideratione ortum ducit: nemini bella Iaponum Chinesumque somnum interturbant; isthic pugnatur benè, rectè isthic ciuitates regnaque integra euertuntur, iustus est isthic Deus; hic verò agit perperam. Benè longinquis in regionibus sterilitate pereunt omnia, aut peste absumuntur aut fame; quin hanc ipsam in Prouinciâ imò & vrbe, benè castigatur vnius quidem libido, alterius nimia arrogantia & luxus, alterius intolerandus furor, plebis insolentia, superiorum iniustitia, institorum fraudes. Omnia benè facit iustus Deus; id tantum in totâ rerum vniuersitate malè facit, quò tibi malè est. Miserum eheu Numen! Omni ex parte perfectus fuisset Deus, vsquequaque sapiens, vsquequaque iustus, vnicum tantum errorem, quem in te commisit; post tam immensa studia euitare si potuisset tantus Deus.

*Indignum
vero quod
homo velit
propter se,
mutari or-
dinem vni-
uersi à Deo
tam sapiente
dispositum.*

Ridiculum id quidem est, pudoremque fatuitati nostræ quod incutiat. Hoc verò minimè ridiculum. Equumne est, vniuersam rerum seriem mutari inuito Deo; sed tamen volente te? Eternam illam librorum Diuinorum Sapientiam, & constitutionem ex illis decretam, irritam velles reddi? tantum ut gustu tuo iudicioque pareatur, hanc aduersitatem ut euadas, filij vitam ut conserues, mortem tu ut effugias, patria ut floreat, victoriam hanc ut consequatur, totam vniuersi futuram seriem iudicas interturbandam tu? atramen si attendis, ab hanc huius pueri vitæ aut morte, à tuo interitu, ab hanc clade aut victoriâ, infinitæ dependent dispositiones rerum futurarum, longissimò secutororū temporum

temporum tractu inter se concatenata; quas non nisi ex morte tuâ tali tempore obeundâ, & ex istâ quâ cruciaris patriæ clade, maximo artificio contexit & inter se connexit sapiens Deus. Enim verò omnia effatorum Diuinorum fila, interturbanda sunt, imò præscindenda omnino, vt tibi benè sit. Vniuersitas inquam rerum perturbanda, vt vniuersitatis particulæ omnino exiguæ non sit male.

44. Crede mihi rem penitiùs si introspicis, ingentem tanto Deo iniuriam facis, & neutiquam sapientissimum esse Numen credis, cuius sapientissimè facta non approbas: non approbas autem cum sugillas; opponis te verò, dum non cedis. Illud identidem oculis præfixum habe, quod præclare monet Epictetus. *Ne postules ea que fiunt arbitrato tuo fieri: sed si sapias, ita fieri queque velis, vt fiunt:* quibus verbis commentarium subnectens Simplicius, ait rectissimè, *Hoc enim disciplinam motum omnem continet, se coniungere vniuerso, & vnum cum eo esse velle: non autem ab vniuerso sese auellentem, & in angustias ac potius ad nihilum redactum. Vniuerso repugnare; & velle vt vniuersum, partem tam vilem sequatur.* Sed satis sit. Illud tamen cum Augustino Epicteti sensum & ferè verba confirmante, numquam dixero satis,

Epict.
Ench. c.
11.
Simpli-
c. in comm.
c. 78. E-
pict.

Aug. l. 8.
de ciu. c. 8

Dac me summe Pater, vasti moderator Olympi,
Quâcumque placuit, nulla parendi mora est.
Adsum impiger. Fac nolle, comitabor gemenis,
Malusque patiar, facere quod licuit bono.

DISSER